

درسنامه سلامت در حوادث و بلایا

جلد اول

www.ketab.ir

سرشناسه: اردلان، علی، ۱۳۹۹

عنوان و نام پدیدآور: درسنامه سلامت در حوادث و بلایا/ به کوشش علی اردلان، حمیدرضا خانکه، گروه نویسندگان؛ ویراستاران: محمد سورانی، صدیقه سالمی، علی نصیری.

مشخصات نشر: تهران: مهرراوش، ۱۳۹۵.

مشخصات ظاهری: ۲ ج. (۱۶۶۰ ص: مصور، جدول، نمودار.

شابک: ۹۷۸۶۰۰-۷۱۱۹-۲۶-۶: دوره: ۳-۲۷-۷۱۱۹-۹۷۸۶۰۰؛ ۱: ۹۷۸۶۰۰-۷۱۱۹-۲۸-۰: ج ۲.

وضعیت فهرست‌نویسی: فیا

یادداشت: کتاب حاضر با نظارت هیئت ممکنه و ارزشیابی رشته سلامت در حوادث و بلایا و با حمایت مؤسسه

ملی تحقیقات سلامت جمهوری اسلامی ایران، مرکز مدیریت حوادث و فوریت‌های پزشکی کشور و دانشکده

بهداشت دانشگاه علوم پزشکی تهران منتشر شده است.

یادداشت: واژه نامه

موضوع: بلاهای طبیعی -- خطر سنجی

موضوع: Risk assessment -- Natural disasters

موضوع: بلاهای طبیعی -- برنامه‌ریزی

موضوع: Health aspects -- Natural disasters

موضوع: اورژانس -- مدیریت

موضوع: Emergency management

موضوع: امداد، رسانی

موضوع: Disaster relief

موضوع: مدیریت بحران

موضوع: Crisis management

رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۵ ۳۷۳۲ ۰۱۴ - GB

رده‌بندی دیویی: ۳۶۳/۳۴۲

شماره کتابشناسی ملی: ۹۵۸۱۹

درسنامه سلامت در حوادث و بلایا

(جلد اول)

نویسندگان: علی اردلان، حمیدرضا خانکه، علی مهرابی توانا، بهمن علی‌نژاد، غلامرضا معصومی، احمد حاجبی،

محمود نکوئی مقدم، محمدحسین یارمحمدیان، محمدجواد حسین‌زاده، احمد یزدی جعفری، محمد سورانی،

علی نصیری، حامد محمدی، گروه نویسندگان.

ویراستاران: محمد سورانی، صدیقه سالمی، علی نصیری

نوبت چاپ: اول - ۱۳۹۵

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت دوره دوجلدی: ۱۲۰ هزار تومان

کلیه حقوق این درسنامه برای نویسنده مسئول، گروه نویسندگان و حامیان محفوظ می‌باشد.

مسئولیت صحت مطالب هر فصل بر عهده نویسنده اول فصل می‌باشد.

ارتقاء کیفیت این درسنامه نیازمند بازخواند ارزشمند خوانندگان محترم می‌باشد.

مزید امتنان خواهد بود نظرات و پیشنهادهای خود را از طریق وب سایت ذیل با ما در میان بگذارید:

www.disaster-textbook.ir

فهرست مندرجات

مقدمه

پیشگفتار

بخش ۱: مبانی

فصل ۱: مبانی مدیریت و کاهش خطر بلایا

لیلا محمدی نیا، محمد سورانی، علی اردلان

فصل ۲: ساختارهای مدیریت و کاهش خطر بلایا در جهان

محمدحسین یارمحمدیان، فاطمه رضایی

فصل ۳: ساختارهای مدیریت و کاهش خطر بلایا در ایران

حامد محمدی، علی اردلان

فصل ۴: آشنایی با نظام سلامت در ایران

زنده یاد کامل شادپور

فصل ۵: اقدام‌های بشردوستانه بین‌المللی

فرین فاطمی، علی اردلان

بخش ۲: کاهش آسیب

فصل ۶: ارزیابی خطر بلایا

جواد بابائی، علی اردلان

- فصل ۷: اقدام‌های کاهش آسیب‌پذیری غیرسازه‌ای
فرین فاطمی، علی اردلان ۱۱۱
- فصل ۸: اقدام‌های کاهش آسیب‌پذیری سازه‌ای
ثریا فتح‌اللهی، محمود رحیمی ۱۲۷
- فصل ۹: کاهش خطر زمین‌لرزه با برنامه‌ریزی کاربری زمین
کامبد امینی حسینی ۱۴۳

بخش ۳: آمادگی

- فصل ۱۰: تاب‌آوری جوامع در برابر حوادث و بلایا
عباس‌الله تقی‌زاده، علی اردلان ۱۷۱
- فصل ۱۱: ساماندهی راه‌ها
محمدجواد مرادیان، حمیدرضا خانکه ۱۸۱
- فصل ۱۲: فرا ظرفیت
بهناز رستگارفرد، حمیدرضا خانکه ۱۹۱
- فصل ۱۳: برنامه آمادگی بیمارستانی
حمیدرضا خانکه ۲۰۷
- فصل ۱۴: طراحی، اجرا و ارزیابی تمرین در بلایا
امیر سالاری، امیر نجاتی ۲۲۷

بخش ۴: پاسخ

- فصل ۱۵: فرماندهی و کنترل
محمدجواد مرادیان، محمدرضا رستگار، غلامرضا معصومی ۲۴۷
- فصل ۱۶: هماهنگی در بلایا
نرگس روحی، علی اردلان ۲۶۳

فصل ۱۷: ارزیابی سریع نیازها

هما یوسفی خوش سابقه، غلامرضا معصومی

۲۷۳

فصل ۱۸: ارتباطات

علیرضا حاجیونی، غلامرضا معصومی

۳۰۱

فصل ۱۹: مدیریت اطلاعات و سامانه‌های اطلاعاتی در حوادث و بلایا

احمد سلطانی

۳۱۵

فصل ۲۰: جستجو و نجات

احمد سلطانی، ابوالفضل جوادی

۳۳۵

فصل ۲۱: معماری برنامه‌ریزی اسکان اضطراری و موقت

علیرضا فلاحي

۳۵۳

فصل ۲۲: مدیریت مصدومین انبوه در مراکز سرپیش بیمارستانی

پریا بهرامی، یوسف اکبری، جواد بادنی

۳۹۳

فصل ۲۳: مدیریت مصدومین انبوه در بیمارستان

حمیدرضا خانکه، مریم رنجبر، مریم نخعی

۴۰۳

فصل ۲۴: تریاژ در بلایا و حوادث با مصدومین انبوه

امیر سالاری، امیر نجاتی

۴۱۵

فصل ۲۵: تخلیه اضطراری

پریا بهرامی، علی نصیری، سیده سمانه میراسماعیلی

۴۴۹

فصل ۲۶: کنترل بیماری‌های واگیر

رضا حبیبی ساروی، طاهره یعقوبی، علی اردلان

۴۶۱

فصل ۲۷: مدیریت بیماری‌های غیر واگیر در حوادث و بلایا

محمدتقی مقدم‌نیا، احمد کوشا

- فصل ۲۸: سلامت جنسی و باروری در بلایا
مرجان دلخوش، سیدعلی آذین، شهرزاد والا فر، زیبا تقی زاده، سید تقی یمانی
۴۹۷
- فصل ۲۹: سلامت روان در بلایا
حامد فرساد، احمد حاجبی
۵۱۱
- فصل ۳۰: بهداشت محیط در شرایط اضطراری
حامد محمدی، کاظم ندافی
۵۴۵
- فصل ۳۱: تغذیه و امنیت غذایی
فرین فاطمی، محمد جواد حسین زاده، عاطفه گلپایی
۵۶۵
- فصل ۳۲: ارتباطات خطر در حوادث و بلایا
عباس استاد تقی زاده
۵۹۱
- فصل ۳۳: مدیریت دارو و تجهیزات پزشکی در بلایا
محمد تقی مقدم نیا، امیر نجاتی
۶۰۳
- فصل ۳۴: مدیریت داوطلبان و اهدا کنندگان
شاندیز مصلحی، امیر نجاتی
۶۱۷
- فصل ۳۵: آماد و پشتیبانی در بلایا
مهراب شریفی سده، امیر نجاتی
۶۲۹
- فصل ۳۶: تجهیزات حفاظت فردی در بلایا
آرزو نجفی
۶۴۱
- فصل ۳۷: نحوه برخورد با بیماران خیلی مهم
محمد حیدری، سوگند تورانی، محمد سورانی
۶۵۹
- فصل ۳۸: مدیریت اجساد در بلایا
لیلا محمدی نیا، کاظم ندافی
۶۷۱

فصل ۳۹: گزارش پس از اقدام

حمیدرضا اسکاش، محبوبه روح‌الهی

بخش ۵: بازیابی

فصل ۴۰: مبانی بازیابی و توسعه پایدار

حمیدرضا خانکه، مریم نخعی

فصل ۴۱: بازتوانی و ابعاد آن

ساناز بهرام‌زاده، علی اردلان، محمد فرید لطیفی

بخش ۶: مخاطرات

فصل ۴۲: زمین‌لرزه

جواد بابائی، مهدی زارع، علی اردلان

فصل ۴۳: آتشفشان

جواد بابائی، مهدی زارع، علی اردلان

فصل ۴۴: سونامی (آبلرزه)

جواد بابائی، مهدی زارع، علی اردلان

فصل ۴۵: زمین‌لغزش

جواد بابائی، مهدی زارع، علی اردلان

فصل ۴۶: طوفان‌ها

جواد بابائی، علی اردلان

فصل ۴۷: گردباد (پیچند)

جواد بابائی، علی اردلان

فصل ۴۸: سیل

جواد بابائی، علی اردلان

- فصل ۴۹: خشکسالی
جواد بابائی، علی اردلان ۸۶۱
- فصل ۵۰: بهمن برف
جواد بابائی، علی اردلان ۸۸۱
- فصل ۵۱: آتش سوزی وحشی
جواد بابائی، علی اردلان ۸۹۵
- فصل ۵۲: شرایط جوی شدید سرما و گرما
جواد بابائی، علی اردلان ۹۰۹
- فصل ۵۳: طوفان گرد (ریزگردها)
جواد بابائی، علی اردلان ۹۲۹
- فصل ۵۴: آنفلوآنزا
علی مهرابی توانا ۹۴۳
- فصل ۵۵: وبا
علی مهرابی توانا ۹۵۳
- فصل ۵۶: بیماری‌های منتقله از طریق بندپایان و جوندگان در لایا
حسن وطن دوست، احمدعلی حنفی بجد ۹۶۳
- فصل ۵۷: پاسخ پزشکی به فوریت‌های هسته‌ای و پرتوی
احمد رضا جلالی ۹۹۳
- فصل ۵۸: حوادث انفجاری و پیامدهای سلامت آن
عباس استاد تقی زاده ۱۰۳۱
- فصل ۵۹: مخاطرات زیستی
علی کرمی ۱۰۴۷

۱۰۶۵

۱۰۸۷

۱۱۰۳

۱۱۱۵

۱۱۴۵

۱۱۵۷

۱۱۶۹

۱۱۹۳

۱۲۱۷

۱۲۲۹

۱۲۴۵

فصل ۶۰: مواد خطرناک

سید محسن حسینی بروجنی، امین صابری نیا

فصل ۶۱: تجمعات انبوه

هما یوسفی خوش سابقه، محمود سروش

فصل ۶۲: حملات تروریستی

مجید اشرف گنجویی، امین صابری نیا، محمد حیدری

فصل ۶۳: مخاطرات حمل و نقل هوایی

محمد رضا خواجه امینیان، داود خراسانی زواره

فصل ۶۴: مخاطرات حمل و نقل دریایی

محمد رضا خواجه امینیان، داود خراسانی زواره

فصل ۶۵: مخاطرات حمل و نقل ریلی

محمد رضا خواجه امینیان، داود خراسانی زواره

فصل ۶۶: مخاطرات حمل و نقل ریلی

محمد رضا خواجه امینیان، داود خراسانی زواره

فصل ۶۷: آتش سوزی ساختمان

هما یوسفی خوش سابقه، داود خراسانی زواره

فصل ۶۸: حملات سایبر

علیرضا حاجیونی، امین صابری نیا، محمد حیدری

فصل ۶۹: حوادث شیمیایی

سید محسن حسینی بروجنی، امین صابری نیا

فصل ۷۰: عوامل شیمیایی جنگی

علی نصیری، یونس پناهی

بخش ۷: مباحث ویژه

فصل ۷۱: تغییرات اقلیمی و سلامت

عارفه موسوی، علی اردلان

فصل ۷۲: کاربردهای اپیدمیولوژی در بلایا

محمد سورانی، زهرا فلاحي، علی اردلان

فصل ۷۳: سالمندان و بلایا

نریمان سپهروند، علی اردلان

فصل ۷۴: کودکان و بلایا

محمد کرمی‌یا

فصل ۷۵: زنان و بلایا

ساناز سهرابی‌زاده، علی اردلان

فصل ۷۶: معلولان و بلایا

سید قاسم موسوی، محمد کمالی

فصل ۷۷: اخلاق در بلایا

وحید قنبری، علی اردلان

فصل ۷۸: مذهب و بلایا

مهدی نجفی

فصل ۷۹: پرستاری در حوادث و بلایا

حمیدرضا خانکه، مریم نخعی، لیلا داددوست، شکوفه احمدی

فصل ۸۰: طب کار و بلایا

آرزو نجفی، محمد حیدری

۱۴۵۹	فصل ۸۱: مدیریت سلامت دام و وحوش در بلایا سید قاسم موسوی، احسان مصطفوی، علیرضا باهنر
۱۴۷۳	فصل ۸۲: پدافند غیرعامل در نظام سلامت غلامرضا معصومی
۱۴۸۹	فصل ۸۳: تأثیرات زیست محیطی بلایا بر سلامت کتایون جهانگیری، رضا خانی جزنی، ساناز سهرابی زاده
۱۴۹۷	فصل ۸۴: آلودگی پڑوهی در مدیریت بلایا و حوادث اردشیر سیاح مفضل، کتایون جهانگیری
۱۵۲۱	فصل ۸۵: جنبه‌های حقوقی در بلایا سمانه حیدری، حسن اسفندیار
۱۵۳۷	فصل ۸۶: پناهندگان و آوارگان حجت شیخ بردسیری، حسن اسفندیار
۱۵۵۳	فصل ۸۷: نظریه‌های مدیریت و برنامه‌های جامعه‌محور بلایا سیدحسام سیدین، فاطمه رجبی فرد
۱۵۶۵	واژه‌نامه

مقدمه

بسمه تعالی

وقوع حوادث و بلایای طبیعی در تمام جهان و از جمله کشور ما همواره خسارت‌های جبران‌ناپذیر انسانی و تبعات سنگین مالی را در پی داشته و خواهد داشت. شواهد نشان می‌دهد با پیشرفت دانش بشر، تلفات انسانی در پی رخداد حوادث و بلایا کاهش یافته اما تعداد افراد تأثیرپذیرفته از این و ابعاد وسیع میزان خسارت به اموال و دارایی‌ها به طور قابل توجهی رو به افزایش گذاشته است. این امر می‌تواند هشدار جدی برای سیاست‌گذاران، تصمیم‌سازان و تصمیم‌گیران جوامع مختلف باشد.

اسناد بالادستی ملی و بین‌المللی برای مسئولان جمهوری اسلامی ایران نیز تکالیف متعددی را مشخص کرده‌اند. به عنوان مثال بندهایی از سیاست‌های کلی سلامت (ابلاغی توسط رهبر معظم انقلاب)، به ویژه بند ۲ این سیاست‌ها و از جمله «کاهش مخاطرات و آلودگی‌های تهدیدکننده سلامت مبتنی بر شواهد معتبر علمی» بر مواردی تأکید دارد که برای عملیاتی کردن آن‌ها نیازمند توجه جدی به مقوله مدیریت علمی، متوازن، همه جانبه و نظام‌مند حوادث و بلایا هستیم. عنایت به این موضوع را در اسناد مهم بین‌المللی نیز می‌توان به وضوح مشاهده کرد؛ از جمله «چارچوب جهانی کاهش خطر بلایا برای سال‌های ۲۰۱۵ تا ۲۰۳۰» (معروف به چارچوب سندای) که توسط سازمان ملل متحد، با مشارکت همه کشورهای از جمله ایران، تهیه و تدوین شده است. در اولویت‌های چهارگانه این سند نیز حوزه سلامت به طور ویژه مورد تأکید قرار گرفته است. موارد فوق دلایل محکمی است برای توجه جدی سیاست‌گذاران نظام سلامت جمهوری اسلامی ایران به مقوله مدیریت خطر حوادث و بلایا.

خوشبختانه در کشور ما نظام سلامت همواره از پیشگامان توجه به مقوله ظرفیت‌سازی و توسعه دانش و فن‌آوری در حوادث و بلایا بوده است. تأسیس رشته «سلامت در بلایا و فوریت‌ها» در مقطع دکتری تخصصی از جمله اقداماتی است که موجب شده تعداد قابل توجهی پژوهشگر به تحقیق پیرامون ابعاد مختلف این حوزه بپردازند.

تدوین کتاب حاضر با مشارکت نویسندگان متخصص در عرصه‌های مرتبط، با هدایت فنی هیئت ممکنه و ارزشیابی رشته سلامت در بلایا و فوریت‌ها نیز گام بلندی در مستندسازی شواهد علمی بومی و عرضه آن به جویندگان دانش محسوب می‌شود؛ که امیدوارم مورد توجه مخاطبان قرار گیرد.

فرصت را مغتنم شمرده برای نویسندگان و خوانندگان این کتاب ارزنده و همچنین پژوهشگران، دانشمندان و تلاش‌گران حوزه‌های عملیاتی این عرصه، آرزوی توفیق روزافزون می‌نمایم.

دکتر سید حسن هاشمی

وزیر بهداشت، درمان و آموزش پزشکی